

אלי-אולי

"ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל בכל אשר לו... לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבם. כי אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק. ויאמר אליו העבד: **אולי** לא תאבה האשה ללכת אחרי אל הארץ הזאת ההשב אשיב את בנך אל הארץ אשר יצאת משם... ויאמר עבד אברהם אנכי... וישבעני אדני לאמר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי ישב בארצו. אם לא אל בית אבי תלך ואל משפחתי ולקחת אשה לבני. ואמר אל אדני **אלי** לא תלך האשה אחרי" (בראשית כד)

אלי לא תלך האשה - אלי כתיב. בת היתה לו לאליעזר והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו. אמר לו אברהם: בני ברוך ואתה ארוך ואין ארוך מתדבק בברוך (רש"י)

מגוף הדבר נלמד

אלי לא תלך האשה. ברש"י אלי כתיב בת היתה לו לאליעזר וכ"י מדקדקים המפרשים דפעם הראשון כשאמר כן לאברהם הו"ל לכתוב רמז הזה. וי"ל דבאמת **מגוף הדבר, בלא רמז הנ"ל, נלמד שהיה חזר על עילה**. דאלי"כ מהכ"ת לחוש שלא תאבה האשה דהא מצינו אצל יצחק היתה פלגשי בת מלכים היתה ואמרה איני זוכה להנשא לך הלואי ואהיה פלגש (דגל יהודה, הומניר) והשמטת הו' ללמדנו מה היתה כוונתו (ר' ישי בשיץ).

הקושיה

אמאי לא כתיב אולי בלא ו' בעת שדיבר אליעזר עם אברהם עצמו לרמז לנו זאת, דשם כתיב אולי בו', והמתין הכתוב ברמז זה עד הסיפור שסיפר אליעזר את הדברים לבתואל. אתמהא (אהל תורה לרמ"מ מקאצק)

פירוש רש"י עולה מתוך השמטת הו'

השמטת הו' גורמת שכלומדים או קוראים בתורה, בתחילה קוראים אלי ומיד מתוקנים שאין לקרוא אלי אלא אולי. זהו בדיוק תיאור האירוע. היה כאן הו"א שנדחת, כמו שלאליעזר היתה הו"א ונדחת.

רק עתה חשב בדבר

צ"ע, שהרי לפי דברי רש"י שהשיב לו אברהם, הרי העלה זאת לפני כן. אא"כ נאמר שלא נאמר במפורש אלא כך אליעזר הבין.

לפני שאברהם איפשר לקחת מכנען - לא חשב על כך

"בשעה שאמר דברים אלה לאברהם לא היה אליעזר יודע שאברהם לא יתן ליצחק לילך לשם, באם לא תאבה האשה ללכת אחרי, ולכן לא רמז לו אלי, רק אח"כ כאשר כבר שמע מאברהם השמר לך פן תשיב את בני שמה אז אמר אלי" (אמרי אמת מובא בליקוטי יהודה 1, ומובא בחמדת צבי גלאור עה"ת הסבר 1) (שפתי חכמים א)

לפני שאברהם נתן רכושו ליצחק לא היה ניתן לשחררו מעבדות ואותה כאמה

"דהנה הרי אליעזר היה עבד, וא"כ היתה בתו שפחה, ולא היתה ראויה ליצחק, אך הלא היה לאברהם עצה ע"י שחרור, אולם קיי"ל (ברכות מז:): המשחרר עבדו עובר בעשה, אף דמותר לעבור על עשה זו כדי לקיים מצות פריה ורביה (גיטין מ"א ע"ב), אולם אברהם לא היה רשאי לעבור על העשה דלעולם בהם תעבודו משום ביטול פריה ורביה של יצחק, (דהיה יכול למצוא עבורו אשה אחרת), אולם עתה לאחר שאברהם אבינו ע"ה נתן את כל אשר לו ליצחק, כמו שפירש"י ז"ל (מברי"ה עה"פ וכל טוב אדוניו בידו, וממילא נתן לו גם אליעזר עבדו, ע"כ עתה היה יכול יצחק לישא ע"י שחרור (כיון שהשחרור יהיה לטובתו הוה ליה כנותן דמי עצמו, וע"י ברי"ן לגיטין דף ל"ח ע"י ד"ה כל המשחרר עבדו) לכן כתוב כאן אלי, ופירש"י ז"ל בת היתה לו לאליעזר, ולא בעת שאמר לאברהם (התירוץ הזה מצאתי עתה בספר ישועות יעקב בפרשתנו, ואולי אמר כ"ק א"י מרן אדמו"ר זצ"ל זה בשני מספר הנ"ל, וע"ע בסי' שדה חמד אסיפת דינים מערכת ארץ ישראל אות ג' מה שמפלפל שם) (אמרי אמת מובא בליקוטי יהודה 4)

עתה חשב שיצא מכלל ארור

עתה נאמר לו "ברוך ה'" "שמתחילה באמת לא חשב יותר על זה, שהבין כי צדקו דברי אברהם שאין ארור מתדבק בברוך, אבל אחר ששמע בת-קול ברא ברוך ה' וע"י בנותר חסדו חייג קנייתו וכן כתיב יז ה' "אליעזר... יצא מכלל ארור ובא לכלל ברוך", "הה"ד", ויאמר ארור כנען" וכתוב, "ויאמר בא ברוך ה'" (רמזו ברא"מ) (שפתי חכמים ב) (חמדת צבי גלאזר עה"ת פג) שבא מלאך והכניס המלים האלו בפיו של לבן, שנכנס לכלל ברוך, מעתה אמר בלשון אלי לא תלך האשה וגו' לרמזו בזה כי עכשיו יתכן שגם הוא ראוי להשיא את בתו ליצחק. והנה כל המדרגות הללו השיג אליעזר מכח ההתקשות שהיתה לו עם אברהם אבינו, כי אין דבר מציל את האדם יותר מההתחברות וההתקשרות לעובדי השי"ת" (דברי שמואל, סלונים נד) "עה"פ ויאמר בא ברוך ה' איתא במדרש (ברי"ר סי' ט"ו) כנען הוא אליעזר, וע"י ששרת אותו צדיק באמונה יצא מכלל ארור לכלל ברוך וכו' ע"י"ש, משום הכי רק עכשיו אמר אלי, והוסיף כ"ק א"י מרן אדמו"ר זצ"ל מגור ואמר, נראה שכשיצא הוא מכלל ארור יצאה עמו גם בתו שנולדה מקודם, דא"כ מה הואיל שיצא הוא מכלל ארור, אם בתו נשארה בכלל ארור" (אמרי אמת מובא בליקוטי יהודה 3)

"לעיל כשאמר לאברהם לא אמר אלי שידע שאברהם לא ירצה לשדך עמו מחמת שהוא ארור ויצחק ברוך, ואין ארור מתדבק בברוך, אבל עתה שאמר לבן אל: אליעזר "בא ברוך ה'" יצא מן ארור ובא לכלל ברוך. לכך אמר אלי שהיה מחזור שיקח יצחק בתו. כך תירצו. וגם השפתי חכמים תירץ כן. וגם בספר אור לשמים תירץ כן" (ביכורי אביב עה"ת 8, וכן בברכת יצחק (שוויגער עה"ת כ) וזכה לכך ע"י שהכיר בנגיעתו (אמרי אמת תחילת תר"צ)

רק בריחוק מא"א יש נגיעות

"שבתחלה בעת שהיה אליעזר שרוי במחיצתו של אברהם אע"ה, היה מושפע מקדושתו ולא היתה לו שום נגיעה, אולם, עכשיו משנתרחק ממחיצתו של אברהם אע"ה, והיה בביתו של לבן, אז נולדה בו נגיעה זו... כי בעת שהיה אצל אברהם אע"ה איש אמת לא היה יכול לומר אלי, רק אח"כ אצל לבן הארמי אמר אלי, וזהו מה שאמרו (ע"י בתרגום יונתן פסוק ל"ג, ועוד) שנתן סם בתוך המאכל, היינו שמאכלו של לבן הארמי הוא סם, ולהיפך אצל אברהם אע"ה כתוב (ישע"י לג טז) מימיו נאמנים (אמרי אמת מובא בליקוטי יהודה בהסבר 5-6)

רק בריחוק מא"א חשב שיכול להשתדך

"שבתחלה בעת שהיה אליעזר שרוי במחיצתו של אברהם אע"ה, פגש בקדושתו ולא היתה לו כל מחשבה שיש לו איזה חיבור עם ענקותו של אברהם, אך ממרחק התעורר לכך (יקיר שמעוני ישיבת אשתמוע)

כשראה את משפחת לבן

"אליעזר שהיה יודע כי אברהם אע"ה הוא איש אלקים, היה חושב כי גם משפחת אברהם אע"ה המה גדולים וקדושים, ולכן היה בוש לומר אלי, ורק כעת שראה שיש שם במשפחתו לבן הארמי, אמר, כמותו - גם אני ראוי, ע"כ אז אמר אלי" (אמרי אמת מובא בליקוטי יהודה בהסבר 2, ומובא בחמדת צבי גלאזר עה"ת הסבר 2)

כשראה אליעזר את משפחת לבן

...ודאי אליעזר אמר "אולי" ולא 'אלי', שאיך יאמר לאברהם 'אני אומר אלי, אלא שכך היתה כוונתו, שהיה מחזר למצוא עילה "אולי לא תאבה האשה" כדי שיאמר אברהם 'ואם כן ישא בתך'. ואברהם הבין כוונתו, כי למה הוצרך לומר "אולי לא תאבה" שהיה לו לילך מיד ויסמוך על זכות אברהם, אלא היה מחזר למצוא עילה וכו'. אבל העבד כשהיה מספר להם חשב שמא לא יהיו מבינים כוונתו במה שאמר "אולי לא תאבה", לכך פירש להם כוונתו, שהיה כוונתו 'אלי' (גור אריה למהר"ל)

האדם בעת שהוא משוקע בסבך הנגיעה אינו מרגיש כלל נגיעתו, וידמה לו שהוא תמים. רק בצאתו ממנה אזי מרגיש כי היה נוגע למפרע. ולכן אליעזר כשהיה נוגע לא הרגיש נגיעתו (אהל תורה לרמ"מ מקאצק) ומובא בחמדת צבי גלאזר עה"ת פג)

כל זמן שהיה אליעזר נוגע בדבר לא ידע ולא הרגיש מנגיעתו, ורק אחר שנסתלקה ממנו הנגיעה (בגלל הניסים) הבין כי בתחילה אמר אלי לא תאבה אלי כתיב (ר"י מוורקי המודפס) + מכתב מאליהו ב' 202)

א"י מו"ר ז"ל הגיד בשם הרב הק' מקאצק על אלי כתיב. כי כשהי' נוגע לא הרגיש נגיעתו כו'. ונראה שהחזירה תורה כל הפרשה שעל זה אמרז"ל יפה שיחתן כו' שגם הוא ירא שמא יש לו איזה נגיעה ואולי יקלקל השליחות ע"י. כי ידע נאמנה כי רצון אאע"ה ימלא השי"ת. רק ירא שלא יגרום קלקול בשליחותו. וז"ש מצליח דרכי כו' והחזיר לעצמו כל הענין והרגיש בנגיעתו.

וכשנסתלק נגיעתו זכה להשלים השליחות כראוי (שפת אמת חיי-שרה תרל"ב) וכביכול אמר עתה "אלי" תגיע השליחות (יקיר שמעוני ישיבת אשתמוע)

רק לאחר שעשה סימן וראה שגם לגמלים השקתה... אז ידע שאין הכוונה לביתו והרגיש שהיה נוגע מקודם (אמרי אמת תרפ"ט) וכן במכתב מאליהו ב' 202

בתחילה לא הרגיש כלל שאמר זה בגלל הנגיעה, אולם עכשיו משכבר הצליח בשליחות ונתבטלה הנגיעה, - התחיל להרגיש שמחמת הנגיעה אמר זאת קודם (כך מבין ליקוטי יהודה בין הסבר 5 ל 6 את השפ"א תרל"ב)

כשראה שמשמים מצליחים דרכו - התעלה והתברר לו שהיתה לו נגיעה (אמרי אמת תרפ"ט)

כשראה שהוא נוגע התפלל שיעשה השליחות באמת (שפ"א מובא באמרי אמת תרצ"א)

הרגיש בזה ותיקן הדבר (אמרי אמת תרצ"ב ד"ה במדרש על ידי)

"...שכבש את רצונו להכניע עצמו בלב ונפש לעשות רצון צדיק - בכך נתעלה להיות בכלל ברוך..."

(בצילא תולדות תשעו יד)

כשדכן

לחיוב

זהו שידוך נפלא שגם הוא רצה בו. "יקשה לכאורה על מה שהכפיל אליעזר לדבר כן לפני לבן ובתואל דברים כאלו הנראים כמיעוט כבוד של אברהם חלילה, ע"כ בא הרמז בכאן אלי חסר, והיינו שגילה אליעזר להם שכוונתו היה למצוא עילה שיפנה אליו אברהם להשיא בתו, ואע"פ שאליעזר היה גדול בשם כנודע ממדרשי רז"ל, עכ"ז לא עלתה בידו וא"כ אדרבא כ"ז הוא סיפור מכבודו של אברהם עד היכן הוא, ושהוא ברוך" (דגל יהודה, הומניר) (דיוקים בראשית שמו) ומה שהיה רוצה העבד שיהיו הם מבינים כוונתו שהיה כוונתו אליו כשאמר "אולי", כדי להגיד להם תשובת אברהם, כי בנו ברוך, והכך יתנו לו בתם (גור אריה למהר"ל)

לחיוב

אם אתם לא תקחו - אני אקח (לב שמחה ?) והזכיר זה כדי לאיים עליהם שאם לא תרצה לילך עמו יתרצה אברהם לבתו אחר שלא ימצא משם כרצונו (כלי יקר) (חמדת צבי גלאזר עה"ת פג)

לחיוב

תוותרו על השיקולים שלכם כמו שאני וויתרתי על שיקולי: "...בודאי אליעזר עשה השליחות בכוונה רצוי שהרי הצליח בשליחותו. אעפ"י שהי' נוגע במה שרצה להשיאו לבתו. אעפ"י כיטל עצמו בעבור רצון הצדיק. וי"ל שזה עצמו סיפר להם שלא יעכבו הדבר באשר שגם הוא נוגע בדבר ואעפ"י כי מבטל רצונו" (שפת אמת חיי-שרה תרל"ח) ומובא בחמדת צבי גלאזר עה"ת פג) (דיוקים בראשית שמו) שלא יבקשו ממנו ממון (שפתי חכמים ג)

לשלילה

רצה לקלקל השידוך וע"כ אמר זאת (המגיד מדובנא ?) מזה שהעלה בפני משפחתה שמא לא תרצה לבוא, זה עצמו עשוי לעורר אצלם חשד שמא יש פגם בשידוך, כך לא מעלה שדכן אלא א"כ יש לו רצון שהם יסרבו (הרב מאיר בר אלי)